

CHARLOTTE BRONTË

Villette

Traducere din limba engleză și note de
ADINA IHORA și LUCIAN POPA

Prefață de
DRAGOȘ ZETU

CLASICI AI LITERATURII

CAPITOLUL 1

BRETTON

Nașa mea locuia într-o casă elegantă, în vechiul și îngrijitul oraș Bretton. Familia soțului său trăise în acel loc de mai multe generații, purtând chiar numele locului natal, căci ei erau Brettonii din Bretton; să fi fost o coincidență ori poate că vreun strămoș ceva mai îndepărtat fusese o personalitate îndeajuns de importantă, încât să dea numele său meleagurilor pe care își dusesese traiul, asta nu știu.

Pe când eram micuță, mergeam la Bretton cam de două ori pe an, iar vizitele cu pricina îmi făceau mare plăcere. Atât casa, cât și cei care sălășluiau în ea se potriveau ca o mânășă felului meu de a fi. Camerele mari și odihnitoare, mobilele aranjate inspirat, ferestrele largi și curate, balconul exterior, din care puteai admira vechea și liniștită stradă care păstra în permanență un aer de duminică sau de sărbătoare – atât de pașnică era atmosfera, atât de curat era caldarâmul –, toate acestea mă bucurau nespus.

Un copil aflat într-o casă de oameni maturi este de obicei un personaj important și, într-un mod discret, doamna Bretton, care rămăsese văduvă înainte ca eu să o fi cunoscut și care avea un fiu, m-a tratat întotdeauna cu multă dragoste. Soțul său, medicul, murise când ea nu-și pierduse încă tinerețea și frumusețea.

Nu mai era tânără, după cum mi-o amintesc eu, dar era încă frumoasă, înaltă, bine făcută și, chiar dacă era prea brunetă pentru o englezoaică, tenul său închis la culoare reflecta în continuare o strălucire sănătoasă, iar vioiciunea se citea încă în ochii ei negri și veseli. Oamenii considerau un mare păcat faptul că această limpezime a tenului nu fusese moștenită și de fiul său, care

avea ochii albaștri, foarte pătrunzători chiar din copilărie, și al cărui păr lung avea o culoare pe care nici măcar prietenii săi nu se încumetau să o numească, exceptând momentul în care era scăldat de soare, situație în care afirmau că ar fi auriu. În schimb, mama sa îi dăruise trăsăturile chipului, aceeași dantură sănătoasă, aceeași statură (sau cel puțin acestea erau semnele, căci pe atunci era doar un copil, a cărui creștere nu se încheiase), ca și cele mai prețioase însușiri dintre toate, sănătatea de fier, permanenta sa bună dispoziție și imperturbabila sa stăpânire de sine, calități care valorau mai mult decât o avere pentru deținătorul lor.

În toamna anului... eram în vizită la Bretton. Nașa mea venise în persoană să mă ia de la rudele la care locuiam în acel moment. Cred că avea încă de pe atunci o presimțire legată de o serie de întâmplări viitoare pe care eu nu aș fi fost în stare să le intuiesc, dar a căror vagă bănuială îmi insufla o tristețe nedefinită, și mă bucuram de perspectiva că voi schimba mediul și societatea de care avusesem parte până în acel moment.

Când eram în preajma nașei mele, aveam senzația că timpul trecea întotdeauna ușor și plăcut, nu cu repeziciunea unui torent, ci blând, precum curgerea molcomă a unui râu prin câmpie. Vizitele mele la ea semănau cu șederea lui Creștin și a Celui Plin de Speranță¹

¹ Trimitere la celebrul roman alegoric religios *Călătoria pelerinului* de John Bunyan (1628–1688). Publicat în 1678 și popular încă din perioada victoriană timpurie, *Călătoria pelerinului* este unul dintre primele romane de limbă engleză și una dintre cele mai citite cărți din lume, înregistrând traduceri în peste 200 de limbi. În literatura clasică apar numeroase trimiteri la text: *Nicholas Nickleby* și *Oliver Twist* de Charles Dickens, *Bâlciul deșertăciunilor* de W.M. Thackeray, *The Innocents Abroad* și *Aventurile lui Huckleberry Finn* de Mark Twain, *The Celestial Railroad* și *Litera stacojie* de Nathaniel Hawthorne, *Abatorul cinci* de Kurt Vonnegut, *Fructele mâniei* de John Steinbeck și multe altele. Charlotte Brontë însăși face trimiteri la *Călătoria pelerinului*, în plus față de *Villette*, în *Jane Eyre* și *Shirley*. Această referință plasată încă de la începutul romanului stabilește motivul călătoriei spirituale, de care va avea parte eroina de credință protestantă (n. editorului).

lângă o apă curgătoare, unde creșteau „copaci verzi pe fiecare mal și cu pajiști împodobite cu crini pe tot parcursul anului”. Nu existau nici farmecul schimbărilor și nici emoția provocată de felurite întâmplări, însă eu eram atât de încântată de această liniște și atât de puțin dornică de agitație, încât, atunci când aceasta din urmă s-a produs, am resimțit-o aproape ca pe o tulburare, dorindu-mi mai degrabă să nu se fi petrecut.

Într-una dintre zile a venit o scrisoare al cărei conținut era clar că o surprinsese pe doamna Bretton, stârnindu-i chiar și o oarecare îngrijorare. La început am crezut că fusese expediată de la mine de acasă și am cam tremurat de frică, așteptându-mă la cine știe ce vești nefericite. Cum însă nu mi s-a spus nimic, norii de deasupra mea s-au făcut nevăzuți.

A doua zi, după o plimbare mai lungă, mi-am dat seama, când am intrat la mine în dormitor, că se produsese o schimbare neașteptată. Lângă patul meu în stil franțuzesc¹, într-o firidă, își făcuse apariția un pătuț de copil cu perdele albe; și lângă dulapul meu cu sertare din mahon se ivise un scrin micuț, din lemn de trandafir. Am rămas împietrită, privind lung, neștiind ce să cred. „Ce rost au lucrurile astea și ce vor oare să spună?” m-am întrebat. Răspunsul era la mîntea cocoșului. „Sosește încă un musafir; doamna Bretton așteaptă și alți oaspeți.”

După ce am coborât la masă, am avut parte și de explicații. Mi s-a spus că în scurt timp aveam să mă bucur de compania unei fete, fiica unui prieten și rudă ceva mai îndepărtată cu răposatul doctor Bretton. Am mai aflat că fetița își pierduse de curând mama, cu toate că, la drept vorbind, adăugase doamna Bretton, această pierdere nu fusese chiar atât de mare cât ar fi putut să pară la prima vedere. Doamna Home (căci Home părea să se numească) fusese o femeie tare frumoasă, însă cam flușturistică și nu tocmai cu picioarele pe pământ, care își neglijase copilul, iar

¹ Pat de mari dimensiuni, încadrat de draperii suspendate de bărne lipite de perete (n. red.).

pentru soțul ei reprezentase o sursă de profundă dezamăgire și de mâhnire. Căsătoria lor se dovedise atât de neinspirată, încât, într-un târziu, avusese loc despărțirea, dar o despărțire consimțită reciproc, nu ca urmare a unui proces juridic. La scurt timp după acest eveniment, doamna, care se agitase prea mult cu ocazia unui bal, răcise, făcuse febră și, după o scurtă perioadă de suferință, părăsise această lume. Soțul său, care avea o natură foarte delicată, șocat peste măsură de această veste picată din senin, nu mai putea fi convins acum că nu severitatea lui uneori exagerată, ci, dimpotrivă, tocmai permisivitatea și răbdarea lui nemăsurate grăbiseră fatalul deznodământ. Era împovărat de gânduri sumbre, atât starea sa de sănătate, cât și cheful de viață fiindu-i afectate într-un mod îngrijorător. Medicii insistaseră că o călătorie mai lungă putea fi remediul potrivit, iar doamna Bretton se oferise ca în acest răstimp să se îngrijească de fetiță. „Și sper din tot sufletul”, adăugase în chip de concluzie nașa mea, „că acest copilăș nu va semăna cu mama sa, o persoană frivolă și cu un creier de găină, pe care un bărbat întreg la minte nu s-ar fi cuvenit să o ia de nevastă cu niciun chip”. Pentru că, mai zisese ea, „domnul Home este un bărbat întreg la minte, în felul său, chiar dacă nu se prea poate lăuda cu cine știe ce simț practic: e topit după știință și își petrece jumătate din viață în laborator, făcând tot felul de experimente – un lucru pe care ușuratică de nevastă-sa nu a fost în stare nici să-l priceapă și nici să-l suporte; și, de ce să mint”, mărturisise nașa mea, „nici eu nu m-aș fi dat în vânt după așa ceva”.

Drept răspuns la o întrebare pe care o pusesem, m-a informat în continuare că răposatul ei soț îi relatase că domnul Home moștenise această pasiune pentru lumea științei de la un unchi din partea mamei sale, un savant francez; căci se pare că provenea dintr-o familie ale cărei origini erau cam amestecate, franceze și scoțiene, și avea niște rude care trăiau în Franța, dintre care câțiva își scriau numele cu particula „de” înainte, considerându-se de sânge albastru.

În aceeași seară, la ora nouă, un slujitor a fost trimis să întâmpine diligența cu care era așteptată să sosească fetița. În salon ne aflam doar eu și doamna Bretton, așteptând micuțul musafir, căci John Graham Bretton era plecat într-o vizită la unul dintre colegii săi de școală care locuia la țară. Nașa mea citea ziarul de seară, iar eu coseam. Era o noapte umedă, ploaia lovea în ferestre și vântul bătea furios și nepotolit.

— Biata copilă! exclama din când în când doamna Bretton. Ce vreme vitregă pentru o călătorie! Abia aștept să ajungă la noi, teafără și nevătămată.

Nu cu mult înainte de ora zece, clopoțelul de la poartă a dat de veste că Warren se întorsese. Abia se deschisese ușa, că eu m-am și repezit jos, în holul de la intrare. Acolo am dat cu ochii de un cufăr și de câteva geamantane de mână, alături de care se afla cineva despre care am crezut că era bona fetei, iar la baza scării se găsea Warren, purtând în brațe ceva ce semăna cu o legăturică înfășurată într-un șal.

— Acesta-i copilul? am întrebat.

— Da, domnișoară.

Am încercat să dau la o parte șalul ca să-i văd chipul, dar ea s-a întors cu repeziciune către umărul lui Warren.

— Lasă-mă jos, te rog, s-a auzit un glăscior subțire în clipa în care Warren a deschis ușa care dădea spre salon, și ia de pe mine șalul ăsta, a continuat copila, scoțând cu mânuța ei acul care ținea șalul strâns și dând la o parte, nerăbdătoare, faldurile care o învăluiau.

Făptura care ni se înfățișa acum privirilor a încercat să împăturească șalul, dar materialul era mult prea greu și voluminos ca să poată fi mânuit de mâinile sale micuțe.

— Dă-i-l lui Harriet, te rog, să-i găsească un loc pe aici pe undeva, a urmat atunci ordinul.

Rostind aceste cuvinte, s-a întors și s-a uitat ținută la doamna Bretton.

— Vino încoace, odorul meu mititel, a spus doamna. Vino și îngăduie-mi să văd dacă nu cumva ești înghețată și udă, vino și lasă-mă să te încălzesc aici, lângă foc.

Copila a pășit grăbită prin încăpere. Eliberată din șalurile în care fusese înfășurată, părea extrem de mititică, însă era o făptură cu proporții ideale, fină, suplă și dreaptă. Așezată comod în poala încăpătoare a nașei mele, semăna mai curând cu o păpușă; gâtul său, atât de delicat, încât părea de ceară, capul cu zulfii mățăsoși nu făceau decât să sporească, după cum mi se părea mie, această asemănare.

Doamna Bretton i se adresa acum cu fraze scurte și afectuoașe, în timp ce îi mângâia mâinile, brațele și picioarele; la început a fost tratată cu o privire gânditoare, înlocuită în scurt timp de un zâmbet larg. Doamna Bretton nu era genul de femeie care să se dea în vânt după gesturi tandre: chiar și față de fiul său, pe care îl iubea din tot sufletul, nu se manifesta decât rareori dragăstos, adeseori purtându-se cu el taman pe dos; însă acum, când micuța străină i-a zâmbit, ea a sărutat-o și a întrebat-o:

— Cum se numește micuța mea?

— Missy.

— Dar pe lângă Missy?

— Tati îi zice Polly.

— Lui Polly îi va face plăcere să locuiască aici, cu mine?

— Nu pentru totdeauna, ci numai până când tati se întoarce acasă. Tati e plecat.

Și clătină din cap expresiv.

— Se va întoarce la Polly sau va trimite pe cineva după ea.

— Așa va face, doamnă? Chiar știți că așa va face?

— Așa cred.

— Dar Harriet crede că nu, cel puțin pentru mult timp de acum încolo. Este bolnav.

Au podidit-o lacrimile. Și-a retras mâna dintre cele ale doamnei Bretton și a încercat să se dea jos de la ea din poală; la început doamna s-a opus, iar micuța a insistat:

— Vreau să plec, vă rog. Pot să stau și pe scaun.

A primit permisiunea să coboare de pe genunchii doamnei, și-a luat un scăunel și s-a îndreptat spre un ungher în care umbrele erau mai adânci, apoi s-a așezat acolo. Deși doamna Bretton era o persoană impunătoare, chiar categorică în comportamentul față de ceilalți în privința chestiunilor importante, nu manifesta același zel în problemele neînsemnate; așa că i-a îngăduit copilei să facă după cum îi era pe plac. Mi s-a adresat însă mie, cerându-mi: „Nu o băga în seamă puțin.” Dar eu am urmărit-o pe Polly cum își sprijină cotul mititel de genunchi, cu capul rezemat în palmă; am remarcat cum își scoate o batistută din buzunarul rochiței sale ca de păpușă și după aceea am auzit-o plângând. Alți copii, atunci când sunt supărați sau îi doare ceva, plâng în hohote, fără să se rușineze sau să se abțină; însă această ființă plângea pe tăcute, singurul sunet care îi trăda tulburarea fiind doar câte un suspin răzleț, care răzbătea din când în când până la noi. Doamna Bretton nu distingea nimic, ceea ce era cu atât mai bine. După un timp, din colț s-a auzit o voce care a spus:

— Am putea oare să sunăm clopoțelul, să vină Harriet?

Am sunat chiar eu, iar guvernanta a fost chemată și a venit.

— Harriet, trebuie să mă duc la culcare, a poruncit mica sa stăpână. Trebuie să întrebi unde este patul meu.

Harriet o informă că se interesase și aflase deja.

— Întreabă și dacă tu dormi cu mine, Harriet.

— Nu, domnișoară, a răspuns guvernanta. Tu vei sta în camera acestei tinere, împreună cu ea, a continuat, arătând spre mine.

Missy nu a plecat de pe scaunul pe care stătea, dar vedeam cum privirea ei mă căuta. După ce m-a fixat în tăcere câteva minute, și-a părăsit colțul.

— Vă urez noapte bună, doamnă, i s-a adresat ea doamnei Bretton, însă pe lângă mine a trecut fără să îmi spună vreun cuvânt.

— Noapte bună, Polly, am răspuns eu.

— N-are rost să ne urăm noapte bună dacă tot dormim în aceeași încăpere, a venit replica ei, în timp ce părăsea salonul.

Am auzit când Harriet i-a propus să o urce scările în brațe. „Nu-i nevoie” a fost răspunsul ei. „Nu-i nevoie, nu-i nevoie”, în timp ce piciorușele ei făceau eforturi să urce scările.

Când m-am dus la culcare, peste vreun ceas, am găsit-o tot trează. Își aranjase pernele astfel încât să-și sprijine trupul micuț și să stea așezată în capul oaselor; mâinile, prinse una într-alta, i se odihneau cuminți pe pătură, într-o poziție de liniște bătrânească, nicidecum potrivită cu vârsta ei. Un timp m-am abținut să-i adresez vreo vorbă, dar, chiar înainte de a sufla în lumânare, am spart tăcerea, sugerându-i să se culce.

— Cât de curând, a răspuns.

— Dar o să răcești, Missy.

Atunci a luat un veșmânt mititel, nu mai mare decât o palmă, de pe scaunul de lângă pat, și și-a acoperit umerii cu el. Am lăsat-o să facă ce voia. O vreme, ascultând în beznă, mi-am dat seama că nu încetase să plângă – plângea, făcând eforturi să se stăpânească, încet și având grijă să nu se dea de gol.

În zorii zilei, când m-am trezit, la urechi mi-a ajuns un susur de apă. Să vezi și să nu crezi! Se sculase și, cocoțată pe un scaun, lângă lavoar, se trudea să încline carafa (pe care nu avea suficientă forță să o ridice) în așa fel încât să toarne apă din ea. Te cuprindea o senzație stranie uitându-te la ea cum se spală și se îmbracă, atât de micuță, atentă și tăcută. Era evident că nu se ocupa singură de propria toaletă; nasturii, fundele și copcile îi creau probleme pe care le înfrunta cu o perseverență plăcută ochiului. Și-a împăturit cu grijă cămășuța de noapte, a netezit învelitoarea de pe pat, după care s-a refugiat într-un colț, unde perdelele albe o fereau de priviri indiscrete și nu s-a mai auzit nimic. M-am ridicat în pat și am întins gâtul ca să văd ce făcea. Am văzut-o rugându-se, așezată în genunchi, cu fruntea înclinată și sprijinită în palme.

Guvernanta a bătut la ușă. Ea s-a ridicat.

— Sunt îmbrăcată, Harriet, a spus ea; m-am îmbrăcat singură, dar nu m-am aranjat. Aranjează-mă tu cum trebuie!

— Dar, Missy, de ce te-ai îmbrăcat singură?

— Sst! Nu mai vorbi așa de tare, Harriet, căci mă tem să nu cumva să o trezești pe fată (se referea la mine, care mă lungisem din nou în pat și închisese ochii). M-am îmbrăcat singură ca să mă obișnuiesc cu asta, să fiu pregătită pentru vremurile când o să mă părăsești.

— Vrei să plec?

— Când erai nervoasă, mi-am dorit de multe ori să pleci, dar nu și acum. Leagă-mi bine funda și netezește-mi părul, te rog.

— Funda este legată destul de bine. Ce creatură ciudată mai ești și tu!

— Trebuie legată din nou, mai strâns. Te rog să o faci.

— Bine, atunci. Când eu nu o să mai fiu alături de tine, va trebui să o rogi pe tână domnișoară de aici să te îmbrace.

— O, nici vorbă!

— De ce nu? E o domnișoară foarte simpatică. Sper că intenționezi să te porți cum se cuvine cu ea, Missy, și că nu o să umbli cu nasul pe sus, așa cum mai obișnuiești uneori.

— Dar asta nu înseamnă în niciun caz că trebuie să mă îmbrace.

— Ce amuzantă ești!

— Vezi că nu ții pieptenele drept când mi-l treci prin păr, Harriet; cărarea o să iasă alandala.

— Of, că tare greu mai ești de mulțumit. Așa e bine?

— Mda, destul de bine. Acum, că m-am îmbrăcat, unde trebuie să mă duc?

— În sufragerie. Te conduc eu.

— Să mergem, atunci.

S-au îndreptat către ușă. Dintr-odată, ea a încremenit.

— Of, Harriet, cât de tare mi-aș dori ca asta să fie casa tatei! Eu habar n-am cine sunt oamenii ăștia.

— Haide, Missy, fii copil cuminte!

— Sunt cuminte, dar simt o durere aici, a continuat ea, punându-și mâna în dreptul inimii. Tăticule! Tăticule! a suspinat apoi.

M-am ridicat și mi-am făcut simțită prezența, pentru a curma această scenă înainte să devină prea greu de suportat.

— Spune-i bună dimineța tinerei domnișoare, a îndemnat-o Harriet.

Ea a rostit „bună dimineța”, după care a ieșit din încăpere pe urmele guvernantei. În aceeași zi, Harriet ne-a părăsit pentru scurt timp, ducându-se în vizită la niște prieteni care locuiau în apropiere.

Când am coborât, am găsit-o pe Paulina (copila își spunea Polly, dar numele său complet era Paulina Mary) așezată la masă pentru micul dejun, lângă doamna Bretton; cu o cană cu lapte în față și cu o bucată de pâine în mână lăsată fără vlagă pe fața de masă; nu mânca.

— Cum să intrăm în grațiile acestei micuțe? m-a întrebat doamna Bretton. Chiar n-am idee; nu vrea să guste nimic și, în plus, după felul în care arată, s-ar spune că n-a pus geană pe geană.

Eu mi-am exprimat încrederea că efectele trecerii timpului și ale blândeții pe care s-ar fi cuvenit să i-o arătăm nu puteau fi decât benefice.

— Dacă ar prinde drag de cineva din casă, s-ar liniști în scurtă vreme, dar nu cred că până atunci se va întâmpla acest lucru, a răspuns doamna Bretton.

CAPITOLUL 2

PAULINA

S-au scurs câteva zile, iar Polly nu dădea semne că s-ar fi putut atașa de vreunul dintre noi. Nu putea fi considerată un copil prost-crescut, obraznic sau neascultător, însă cu greu ai fi putut găsi o ființă mai puțin înclinată spre confort sau chiar liniște decât ea. Era melancolică; niciun adult nu putea fi atât de nefericit; nici măcar chipul brăzdat al unui om în toată firea, exilat și tânjind